

עורך "העולם הזה" מדווח על פגישה שנערכה אי-שם

מולי ישבה אחת הדמויות החשובות בעולם הערבי — אישיות מרכזית באחת מארצות-המרחב. תמונות של מנהיגים ערביים ניבטו מן הקירות, ורהיטים ערביים יפהפים הישרו על השיחה את האווירה המתאימה. הפגישה נערכה אי-שם. לא ניתן לזהות את המקום או את האיש, מבלי לגרום נזק חמור לעניין. אך ניתן לפרסם חלק מן השיחה — אותו חלק המגלה פאנורמה של מצב בעולם הערבי באפריל 1966, והשלכותיו על סיכויי השלום במרחב.

הקרוז מתחיל להמס

עצם קיום השיחה היה בו כדי להמחיש מצב זה. כי עוד לפני שנתיים היא היתה בלתי-אפשרית.

מדוע? ראשית כל, מפני שהסכנה היתה או גדולה מדי לבן-שיחי. שום מנהיג ערבי, דגול ונישא מעם ככל שיהיה, לא יכול היה אז להרשות לעצמו להיפגש עם ישראלי, אופוזיציוני וזה, אולי, העיקר.

האת

אורי אבנרי

ככל שיהיה. גורמים עוינים היו דואגים לפרסם את הדבר בקוליקולות, להאשים את האיש בבגידה בעניין הערבי. שנית, מפני שאו לא היה בן-שיחי מאמין שיש תועלת כלשהי בפגישה בין ערבי וישראלי. וזה, אולי, העיקר.

רוחות חדשות נושבות במרחב — רוחות המבשרות תקופה חדשה.

את גילגול יחסי ישראל-ערב אפשר לחלק, אולי, לשלושה שלבים. השלב הראשון החל בתום מלחמת-השיח. המלחמה היתה עדיין טרייה, ופצעיה לא הגלדו. אך גם גישתם של מנהיגי התנועה הלאומית הערבית לא נכנסה עדיין לשיגרה. אישים חדשים הגיעו לשלטון בכמה ממדינות ערב. בארצות ערביות אחרות החלו מלחמות-שיחורור. הכל היה עדיין במצב של תנועה. כאותם הימים שיחקו מנהיגים ערביים לא-מעטים ברעיון של התקשרות עם ישראל, כבת-ברית במלחמה נגד המעצמות הזרות. התעמולה הערבית אמנם טענה שישאל היא בת-סיפוחו של האימפריאליזם, אבל ערבים רבים עדיין זכרו את מלחמת המחתרת העיברית נגד השלטון הבריטי.

בימים ההם נערכו גישושי של גמאל עבד-אל-נאצר כלפי ישראל, שהחלו בהזמנת ישראל כסיר לקאהיר והגיעו לשיאם במכתב אל "אחי שרת", מחתרת לאומנית עיראקית ביקשה סיוע מישראל, בורגיבה התעניין בענייה הישראלית.

תקופה זו נסתיימה למעשה בימי עסקיהביש של 1954. וזה התקפה הראשונה הגדולה על עזה, בפברואר 1955. אחרי פירפורי-גסיסה ממושכים, היא שבקה חיים לכל חי במובצע-סיני-סואץ. קברניה היו דייד בן-גוריון ועוזריו: ראובן שילוח, משה רייך ושמעון פרס.

בתום מיבצע-סיני החלה התקופה השנייה. היתה זאת תקופת הפסימיות המוחלטת. איש לא האמין שיש פתרון כלשהו לסיכסוך ישראל-ערב. הריעה הכללית — של הערבים ושל שוחריהם אירופיים — היתה: אין מה לעשות. גם אז אפשר היה להיפגש עם מנהיגים ערביים. לעיתים אף הותר לנו לפרסם פגישות כאלה (כמו פגישתי עם שרה-חן העיראקי, האשם ב'חאד', או עם אדוארד עטיה המנוח).

מדוע שוחק בורג'יבה?

אך היו אלה שיחות להחלפת-דעות בלבד. הן לא נסתיימו בנימה: "הבה ונעשה", אלא בנימה: "אולי יגיע פעם יום..."

עתה מתחילה, כך אני מתרשם, תקופה שלישית. תקופה של התרחיכות המנעים השקטים, של מחשבה ריאליסטית משותפת, של מעשים קטנים ככיוון לשלום.

מה הביא לשינוי? נדמה לי שיש כאן שילוב של גורמים רבים: יוזמתו ההיסטורית של אל-חביב בורגיבה, עמדתו הבלתי-מלחמתית של עבד-אל-נאצר, אופנת-השלום הבינלאומית, חילופי-השלטון בישראל ושקיעת הסגנון הבן-גוריוני. קולות השלום הבוקעים מישראל וגם כוחה-העמידה של ישראל.

לאחריה החדשה יש גילויים כגון יוזמתו המבורכת של ז'אן-פול סארטר, עליה כבר דיווחנו, הידועים של נסיונות-תיחך שקטים שנפסקו לפני עשר שנים, וגם פגישות כמו זו שאני מספר עליה כאן.

אין זו עדיין אווירה של אופטימיזם זורח, של נכונות לעשות מעשים הפגנתיים סנציוניים. אבל ניתן לומר בבירור: הוסרה-התחלת פג. הקפאון הנורא מתחיל להמס. לכוחות-השלום משני הצדדים יש אפשרות לפעול — פעולה שקטה, אחראית וסבלנית.

על מה דיבר מאלרו?

עובדה מס' 1 במרחב כרגע זה היא המיתקפה המדינית הגדולה של שארל דה-גול. אישישיחי הרחיב את הדיבור על תופעה זו, שכל מנהיג ערבי מתמודד עימה כעת.

מה רוצה דה-גול? כן-שיחי השיב במילה אחת: נפט.

רגילים לחשוב בעולם כי חברות-הנפט הגדולות שולטות על המדיניות האמריקאית במרחב. אולם אפשר לומר גם את ההיפך: ארצות-הברית שולטת במערב הודות לחברות

אל-חביב בורג'יבה ועבד-אל-נאצר: מי יפעל?

הנפט. המונופול האנגלו-סאכסי על הנפט הערבי מאפשר לאמריקאים להחזיק את אירופה המערבית בגרון. זה הוכח דווקא במיבצע-סואץ. (איהבנת עובדה זו עלידי בן-גוריון-דיין פרס הביאה אותם אז לשיגאותיהם הקטלניות.)

לשני גורמים יש אינטרס חיוני לשבור מונופול זה, כל אחד מסיבות שונות משלו: קאהיר ופאריס.

זהו הרקע לירחי-הדבש הצרפתי-מצרי, שהתחיל עם ביקורו עטור ההצלחה של המרשל עארף בפאריס, ושהגיע לשיא חדש בביקור שרה-חברות הצרפתי, אנדרה מאלרו, בקאהיר. צרפת רוצה זכינות-נפט במרחב הערבי. היא רוצה לשבור את אחיות חברות-הנפט האנגלו-סאכסיות. היא רוצה להפוך ספקת מס' 1 של אירופה בשטח הנפט. היא רוצה, בדרך זו, לשבור את התלות הגרמנית בנפט האמריקאי, וליצור תלות גרמנית בנפט הצרפתי. לצורך זה "הלאימה" ממשלת צרפת, למעשה, את כל חברות-הנפט הצרפתיות. הוקם מוסד עליון "מתאם", בו שולטים פקידיו של דה-גול, והמוסר פקודות מחייבות לכל החברות.

על מה דיבר מאלרו בקאהיר? גילה בן-שיחי: "על נפט, על נפט ועל נפט. לכן מספרים הצרפתים שמאלרו דיבר על שלום ישראלי-ערבי. אבל זה רק כשביל לזרוק חול בעיניכם. ישראל לא הוזכרה כלל. כרגע זה רוצה צרפת בנפט!"

דה-גול מחזר אחרי נאצר

שותפות המצרית-צרפתית נובעת, על כן, משותפות-אינטרסים מהותית. ויש לציון: פאריס מעוניינת בה יותר מאשר קאהיר. צרפת היא כיום המאיצה, המדרבנת, המחזרת. לכן מוזגמות מאד ההערכות על "שקיעת כוחו" של עבד-אל-נאצר. עם כל הנסיגות של המדיניות המצרית במרחב, עדיין עמדתה-המתפתח בידוי.

שיתוף-הפעולה הצרפתי-מצרי הוא כמעט אוטומטי. למשל: לפני שנה החליטה קאהיר לנתק את היחסים בין העולם הערבי וגרמניה המערבית. הדבר נראה אז לרבים כשגיאה. אך למעשה היה זה טכסיס מחוכם ביותר. כי המעשה לא התאים רק לאינטרס הסובייטי, אלא גם לאינטרס הצרפתי. כי ניתוק זה הגביר את תלות הגרמנים בצרפת.

גם החלטת קאהיר להישאר בתימן מתאימה לאינטרס הצרפתי. כי נסיגה מצרית מתימן פירושה: הפקרת כל חצי-האי ערב להשפעת האמריקאים והאנגלים. המלך הסעודי ונסיכיו הנפט של המפרץ, שהם בובות בידי חברות-הנפט האנגלו-סאכסיות, היו מתבצרים אז היטב, ומהחיים מחסום גם בפני חזירה צרפתית.

לא ברור עדיין באיזו מידה ישלך עבד-אל-נאצר את יהבו על צרפת. הוא בחדאי ידרוש מחיר גבוה, כי עמדתה-המיקוח שלו חזקה. הוא יכול לשחק, כדרכו, מישחק כפול ומשולש. אמריקה צטרך לתת סיוע לעבד-אל-נאצר, כדי לקדם את פני הצרפתים.

דבר אחד ברור: דה-גול מוכן כיום לשלם כמעט כל מחיר כדי למשוך את קאהיר לצידו, או לפחות להשיג כאמצעותה-דרים-תירגל חשובה במרחב הערבי.

נתיב היסורים של בורגיבה

קורבן העיקרי של שותפות זו הוא, לפי שעה, נשיא תוניס, אל-חביב בורגיבה. וכאן מתקשרים הדברים במישרון עם הפעולה למען השלום במרחב.

* בן-שיחי הביע את הדעה הציונית שגם האמריקאים לא הצטערו על הצרת צעדי הגרמנים במרחב.